

KS. DARIUSZ LIPIEC

WŁADZA W PARAFII W ŚWIETLE TEORII ORGANIZACJI

AUTHORITY IN THE PARISH IN THE LIGHT OF THE THEORY OF ORGANIZATION

A b s t r a c t. A parish is a part of the Church – the community of believers and the Mystical Body of Christ. It is a divine and human community which differs from the communities which are rooted in the mundane world. It is, however, also similar to them as it is rooted in the human reality. Therefore, the rules which concern the organizational theory, can, to a certain extent, be applied to this community and to the way it is ruled because they were developed on the basis of the secular sciences. The theory of the source of this authority helps to understand the nature of the authority of a parson but also helps to use it in a better way. The rules which concern the structure of the authority and its delegation will contribute to improve the pastoral activity by engaging more groups of competent people.

Key words: parish, priest, the authority, the authority of the parish, the parish leadership, managerial function.

Parafia jest częścią diecezji, z którą jest złączona teologicznie, jurysdykcyjnie i organizacyjnie, a przez nią z Kościołem powszechnym. Z przynależności do diecezji wynikają uprawnienia i obowiązki parafii, dzięki czemu działalność pastoralna w parafii wpisuje się w posłannictwo całego Kościoła. Parafia jest wspólnotą, w której wiara osób, rodzin i grup religijnych spotyka się z misją Kościoła. Jest ona jednocześnie formą organizacyjną otwartą na diecezję i powiązaną z innymi społecznościami religijnymi. Kierowanie parafią nie oznacza jednak wykonywania jedynie poleceń władzy diecezjalnej.

Ks. dr hab. DARIUSZ LIPIEC, prof. KUL – kierownik Katedry Organizacji Duszpasterstwa Instytutu Teologii Pastoralnej i Katechetyki, Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II, Al. Raławickie 14, 20-950 Lublin; e-mail: dlipec@kul.pl

Dotyczy zespołów ludzkich, takich jak ogół parafian, współpracujący ze sobą duchowni, gremia doradcze proboszcza i świecki personel pomocniczy. Kierownictwo to ma za cel jednoczenie ludzi we wspólnotę wierzących w duchu miłości pasterskiej¹.

I. RODZAJE WŁADZY W PARAFII

W teorii organizacji i zarządzania przez władzę rozumie się zdolność wpływania na zachowanie innych osób². Wyróżnia się pięć rodzajów władzy, przez niektórych autorów ujmowanych także jako źródła władzy kierownika. Są nimi: władza formalna, zwana także władzą prawomocną, z mocy prawa lub autorytetem formalnym; władza nagradzania; władza wymuszania, czyli wywierania przymusu; władza ekspercka oraz władza odniesienia zwana także władzą przypisywaną. Władza w parafii jest przede wszystkim władzą formalną. Skupia się ona w osobie proboszcza. Według Kodeksu Prawa Kanonicznego z 1983 r., „proboszcz jest własnym pasterzem zleconej sobie parafii, podejmującym pasterską troskę o powierzoną mu wspólnotę pod władzą biskupa diecezjalnego”³. Prawodawca kościelny wskazuje na autorytet formalny proboszcza. Władza prawomocna proboszcza związana jest ściśle z osobą biskupa diecezjalnego, który parafię powierza jego pieczy i z którym proboszcz pozostaje w łączności w realizacji tejże pieczy.

Władza formalna proboszcza dotyczy wszystkich parafian. Sprawowana jest w ramach podstawowych funkcji urzędowania się Kościoła. *Magisterium Ecclesiae* wskazuje na realizację funkcji nauczycielskiej przez proboszcza, w ramach której ma on obowiązek głoszenia nieskażonego słowa Bożego, zwłaszcza w formie homilii i katechezy⁴. Kolejnym obowiązkiem proboszcza jest troska o katolickie wychowanie dzieci i młodzieży. W tym celu podejmuje on współpracę z rodzicami. Do zadań proboszczowskich należy także pro-

¹ R. K a m i ń s k i. *Duszpasterstwo jako działalność zorganizowana*. W: *Teologia pastoralna*. T. 1. *Teologia pastoralna fundamentalna*. Red. R. Kamiński. Lublin: Atla 2 2000 s. 433-434.

² R. G r i f f i n. *Podstawy zarządzania organizacjami*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN 2004 s. 556.

³ KPK kan. 519.

⁴ Kongregacja do spraw Duchowieństwa. *Instrukcja Kapłan pasterz i przewodnik wspólnoty parafialnej* nr 20. Wrocław: Wydawnictwo Wrocławskiej Księgarni Archidiecezjalnej 2002 s. 55.

mowanie sprawiedliwości społecznej oraz proklamacja orędzia ewangelicznego wśród niewierzących i dystansujących się od Kościoła⁵.

Z mocy prawa proboszcz ma obowiązek troski o życie sakramentalne i modlitewne wiernych oraz o liturgię w parafii. Pieczy proboszcza w sposób szczególny została powierzona sprawa sprawowania Eucharystii i uczestnictwa w niej parafian. Chodzi o taką ich formację i takie zorganizowanie celebracji, aby mogli oni jak najczęściej w niej uczestniczyć. Proboszcz jest odpowiedzialny za organizację liturgii parafialnej, jej zgodność z zasadami określonymi w księgach liturgicznych, a także ma troszczyć się o to, by wierni uczestniczyli w niej świadomie i aktywnie. Powierzono mu także zadanie formacji liturgicznej i modlitewnej parafian oraz animację życia modlitewnego w rodzinach⁶. Trosce proboszcza powierzono również sprawowanie sakramentu pokuty i pojednania.

Posługa pasterska proboszcza dotyczy wszystkich przebywających na terenie parafii. W sposób szczególny na mocy swej władzy proboszcz powinien troszczyć się o rodziny oraz ludzi potrzebujących pomocy. Duszpasterstwo rodzin zasadza się na wspieraniu rodziny w wypełnieniu jej posłannictwa jako Kościoła domowego, dlatego obowiązkiem proboszcza jest wspomaganie jej w wychowaniu potomstwa i formacji religijnej wszystkich członków. Duże znaczenie przywiązuje się do troski proboszcza o rodziny przeżywające trudności oraz o ich członków, którzy „w czymś nie domagają”⁷. Obok duszpasterstwa rodzin trosce proboszcza została powierzona działalność charytatywna, której adresatami są chorzy i umierający, ubodzy, cierpiący, samotni, emigranci i przeżywający szczególne trudności⁸.

Z władzą formalną związana jest władza nagradzania, wynikająca stąd, że „osoba wywierająca wpływ może nagradzać osobę, na którą ma wpływ, za wykonanie wyraźnie sformułowanych lub domniemanych poleceń”⁹. Władza nagradzania proboszcza w odniesieniu do ogółu parafian wyraża się głównie w ustnych pochwałach i wyrazach uznania. Nagrody rzeczowe stosowane są

⁵ KPK kan. 528 § 1; por. Bp K. N y c z. *Katecheza a parafia*. W: *Poznań Chrystusa. Program duszpasterski na rok 2001/2002*. Katowice: Księgarnia św. Jacka 2001 s. 238-242.

⁶ KPK kan. 528 § 2; por. R. K a m i ń s k i. *Parafia miejscem budowania cywilizacji miłości*. W: *Wierzę w Boga Ojca. Program duszpasterski na rok 1998/99*. Katowice: Wydział Duszpasterski Kurii Metropolitalnej 1998 s. 285-288.

⁷ KPK kan. 529 § 1.

⁸ Tamże; por. R. K a m i ń s k i. *Funkcja pasterska diecezji i parafii*. RT 52:2005 nr 6 s. 17-19.

⁹ J. A. F. S t o n e r, R. E. F r e e m a n, D. R. G i l b e r t. *Kierowanie*. Warszawa: Polskie Wydawnictwo Ekonomiczne 2011 s. 336.

część do określonych grup parafialnych i w niektórych okolicznościach¹⁰, natomiast nagrody finansowe otrzymują etatowi pracownicy parafii: kościelni, organiści, zakrystianie i inni.

Przeciwnieństwem władzy nagradzania jest władza wywierania przymusu, czyli władza wymuszania. Polega ona na tym, że osoba wywierająca wpływ ma możliwość stosowania kary względem osoby, na którą ma wpływ¹¹. Proboszcz może stosować władzę przymusu jedynie w wąskim zakresie. W odniesieniu do ogółu parafian może on stosować upomnienia słowne¹². Sankcje organizacyjne może stosować wobec zaangażowanych w grupy parafialne, takie jak zawieszenie lub wykluczenie z członkostwa. Jeszcze szerszy zakres kar możliwy jest do zastosowania wobec etatowych pracowników parafii.

Władza ekspercka przysługuje komuś z racji posiadanych umiejętności lub wiedzy. Zakres władzy eksperckiej jest tym większy, im większy zasób wiedzy lub umiejętności eksperckiej jest w posiadaniu danej osoby, albo im mniej osób legitymuje się wiedzą lub umiejętnościami eksperckimi¹³. Proboszcz należy do niewielu osób w parafii legitymujących się wiedzą teologiczną. Często jest jedyną osobą wykonującą posługę pasterską w parafii. Jego władza ekspercka jest duża. Zakres tej władzy związany jest ściśle z władzą formalną. Wykonywanie urzędu proboszczowskiego związane jest nie tylko z koniecznością przyjęcia święceń, lecz także z posłannictwem od biskupa diecezjalnego. Można więc stwierdzić, że władza ekspercka proboszcza jest ściśle powiązana z jego autorytetem formalnym oraz ściśle regulowana przez hierarchię kościelną¹⁴.

Ostatnim rodzajem władzy jest władza przypisywana, zwana także władzą odniesienia. Oparta jest na naśladowaniu lub utożsamianiu się z liderem. Związana jest ona często z jego osobistą charyzmą – atrakcyjną i zdolną zachwycić członków grupy. W przypadku przywódców charyzmatycznych zachodzi zjawisko inspiracji, na mocy którego wyzwała się entuzjizm i lojalność ze strony

¹⁰ Darami rzeczowymi nagradzane są najczęściej dzieci za uczestnictwo w nabożeństwach, takich jak majowe, różańcowe, czy w konkursach. Wyróżniający się członkowie grup parafialnych nagradzani są opłaceniem wycieczek, pielgrzymek, imprez kulturalnych itp.

¹¹ S t o n e r, F r e e m a n, G i l b e r t, *Kierowanie* s. 336.

¹² Coraz mniejszą skuteczność mają sankcje typu nieodwiedzenie rodziny podczas wizyty kolędowej czy odmówienie pełnej formy pogrzebu chrześcijańskiego. Wątpliwą sankcją jest także odmówienie uroczystej formy sakramentu chrztu.

¹³ G r i f f i n. *Podstawy zarządzania* s. 538.

¹⁴ Por. R. K a m i ń s k i. *Posługa biskupa w diecezji*. RT 44:1997 z. 6 s. 17-19.

innych osób¹⁵. Proboszczowie nie zawsze obdarzeni są niezwykle charyzmą, jednak ich osobista postawa może intrygować osoby w ich otoczeniu. Jednocześnie nauczanie proboszcza i jego wierność doktrynie katolickiej oraz bezkompromisowa postawa moralna są znakami sprzeciwu dla osób nie w pełni utożsamiających się z Kościołem, a jednocześnie są potwierdzeniem słuszności dążeń dla ludzi poszukujących i umocnieniem dla wiernych.

Chociaż władza proboszcza wynika głównie z władzy formalnej, to może on korzystać ze wszystkich jej źródeł. Umiejętne korzystanie z nich może decydować o powodzeniu sprawowania przezeń urzędu pasterskiego i skuteczności oddziaływania duszpasterskiego całego zespołu pastoralnego. Współcześnie coraz mniejszą skuteczność ma władza nagradzania i władza przymusu, ściśle związane z władzą formalną. Na znaczeniu natomiast zyskuje władza ekspercka i władza przypisywana¹⁶. Obie mają głębsze zakorzenienie w ludzkim aspekcie sprawowania urzędu proboszczowskiego niż w autorytecie formalnym. Zjawisko to ma swoją genezę we współczesnym osłabieniu wszelkich autorytetów, w tym autorytetu Kościoła, nadszarpniętego przez różnorakie skandale i działalność sił przeciwnych Kościołowi. Stale rośnie liczba osób dystansujących się od wspólnoty kościelnej, a także wierzących nieufnych w stosunku do hierarchii. Dlatego na władzę formalną proboszcza coraz częściej patrzy się przez pryzmat jego osoby, zwłaszcza postawy moralnej i gorliwości duszpasterskiej. Władza ekspercka i władza odniesienia mają współcześnie nie tylko walor wspomaganie władzy formalnej proboszcza, ale dla wielu osób są motywem do uznania jego władzy formalnej.

Istnieją dwa poglądy dotyczące władzy formalnej i jej sprawowania. Pogląd klasyczny przyjmuje, że władza rozpoczyna się na jakimś wysokim szczeblu, a następnie jest przekazywana na coraz niższe poziomy. Kierownik ma prawo do wydawania poleceń podwładnym, zaś podwładni mają obowiązek podporządkowania się kierownikowi i wykonywania jego poleceń. W rzeczywistości podwładni sami na siebie nakładają ten obowiązek. Z kolei, według poglądu opartego na założeniu przyzwolenia, podstawę władzy formalnej dostrzega się w kierowanym. Pogląd ten przyjmuje, że nie wszystkie polecenia wydawane zgodnie z prawem są wykonywane we wszystkich okolicznościach. Dostrzega się, że kierowany sam decyduje o wykonaniu polecenia bądź jego niewykonaniu. Aby zatem otrzymujący polecenie wykonał go,

¹⁵ Griffin. *Podstawy zarządzania* s. 538.

¹⁶ Por. M. W a n d r a s z. *Kapłan jako ojciec duchowy*. W: *Głosić Ewangelię nadziei. Program duszpasterski na rok 2004/2005*. Katowice: Wydział Duszpasterstwa Ogólnego Kurii Metropolitalnej 2004 s. 199-203.

potrzebne jest spełnienie czterech warunków: kierowany musi zrozumieć polecenie; uznać, że jest ono zgodne z celami organizacji; uznać, że jest ono zgodne z jego osobistymi interesami; musi być w stanie je wykonać – chodzi tu o jego sprawność fizyczną i umysłową¹⁷.

Kościół jest wspólnotą hierarchiczną. Najwyższą władzę sprawuje Chrystus jako jego Głowa. W jego zastępstwie kieruje Kościołem biskup Rzymu stojący na czele kolegium biskupów, którzy są pasterzami Kościołów partykularnych. W łączności z biskupami posługę pasterską na powierzonych im częściach diecezji, którymi są parafie, sprawują proboszczowie. Tak rozumiana władza formalna w Kościele jest pochodzenia boskiego. Chrystus powołał kolegium Dwunastu z Piotrem na czele i wyposażył go w niezbędne prerogatywy konieczne do wypełnienia przez Kościół jego posłannictwa w świecie. Władza dana Piotrowi i apostołom jest przekazywana ich następcom na drodze sukcesji (por. KK 27-28). Jest to klasyczne podejście do autorytetu formalnego. Członkowie Kościoła powinni akceptować władzę hierarchii ze względu na jej boskie pochodzenie, co oznacza podporządkowanie się jej postanowieniom w sprawach wiary, moralności i dyscypliny¹⁸.

Postępująca demokratyzacja życia społecznego sprzyja skupianiu uwagi ludzi, także wierzących, na sobie. Możliwość dokonywania wyborów w życiu społeczno-politycznym interpretowana jest jako możliwość podejmowania decyzji w sprawach wiary i moralności¹⁹. Dla wielu osób autorytet proboszcza przestaje być autorytetem w rozumieniu klasycznym, a staje się autorytetem opartym na przyzwoleniu. W rzeczywistości społeczno-religijnej w Polsce rzadko kwestionowana jest niezgodność dążeń proboszcza z celami Kościoła. Niektóre środowiska laickie wręcz piętnują zgodność nauczania duchownych z *Magisterium Ecclesiae*. Natomiast coraz częściej spotykane jest zjawisko niezgodności celów wierzących z celami Kościoła. Pod wpływem liberalnych prądów myślowych i propagowania hedonistycznego sposobu życia wiele osób, także chrześcijan, przyjmuje hierarchię wartości proponowaną przez wpływowe media. Wartości duchowe dla wielu nie są wartościami najbardziej pożądanymi, zaś życie traci swoją eschatyczną orientację na rzecz

¹⁷ Stoner, Freeman, Gilbert. *Kierowanie* s. 344.

¹⁸ Por. M. Fleck, O. Dyma. *Bischöfe als mittleres Management des Weltkonzerns Kirche*. W: *Ist Kirche planbar? Organisationsentwicklung und Theologie in Interaktion*. Red. B. J. Hilberath, B. Nitsche. Mainz: Matthias-Grünwald-Verlag 2002 s. 165-175.

¹⁹ Por. A. Franz. *Die Entwicklung der Theologie in den Ländern des ehemaligen Ostblocks*. W: *Katholizität im Kommen. Katholische Identität und gegenwärtige Veränderungsprozesse*. Red. C. Ozankom. Regensburg: Verlag Friedrich Pustet 2011 s. 110-112.

ukierunkowania doczesnego. Wynika stąd postulat ukazywania w szerszym zakresie wartości ewangelicznych jako wartości koniecznych dla współczesnego człowieka²⁰.

II. STRUKTURA WŁADZY W PARAFII

Władzę dzieli się na liniową, sztabową i funkcjonalną. Osoby sprawujące władzę liniową to kierownicy bezpośrednio odpowiedzialni za realizację celów organizacji. Władzę tę skupia hierarchia służbowa od kierownictwa najwyższego szczebla, gdzie podejmowane są decyzje o znaczeniu strategicznym, do szczebla najniższego, na którym wykonywane są podstawowe czynności dla danej organizacji²¹.

Władzę sztabową sprawują osoby lub grupy, które świadczą usługi kierownikom sprawującym władzę liniową i im doradzają. Pojęcie sztabu odnosi się do wszystkich elementów organizacji nienależących do linii. Jego władza jest przede wszystkim władzą ekspercką. Zadaniem jego jest udzielanie pomocy kierownikom liniowym i świadczenie usług eksperckich. Działalność sztabu oparta jest na badaniach i różnego rodzaju analizach dokonywanych w celu opracowania planów, zaleceń lub wskazań. Sztab może także uczestniczyć we wprowadzaniu planów, ich realizacji i kontroli uzyskanych rezultatów. Może on zajmować się sprawami personalnymi, prawnymi lub finansowymi organizacji. Im bardziej rozbudowana jest organizacja, tym bardziej rośnie znaczenie sztabów wspomagających działalność kierowników liniowych. W dużych organizacjach istnieje wiele sztabów wyspecjalizowanych w świadczeniu usług eksperckich²².

Władza funkcjonalna oparta jest na władzy sztabowej. Jest to „prawo sprawowania kontroli przez członków zespołów sztabowych nad czynnościami innych działów odpowiednio do zakresu odpowiedzialności tych zespołów”²³. Władza funkcjonalna ma swoje umocowanie nie tylko we władzy eksperckiej, lecz wyposażona jest także we władzę formalną. Jej istnienie w organizacjach wynika z umożliwienia zastosowania wiedzy eksperckiej oraz uzyskania odpowiedniego stopnia jednolitości.

²⁰ Por. K. P a w ł o w s k i. *Przywództwo w okresie zmian*. W: *Naśladować Chrystusa. Program duszpasterski na rok 2003/2004*. Katowice: Księgarnia św. Jacka 2003 s. 75-87.

²¹ S t o n e r, F r e e m a n, G i l b e r t. *Kierowanie* s. 346.

²² Por. K a m i ń s k i. *Duszpasterstwo jako działalność zorganizowana* s. 435-436.

²³ S t o n e r, F r e e m a n, G i l b e r t. *Kierowanie* s. 347.

Władza w parafii ma strukturę liniowo-sztabową²⁴. Proboszcz należy do hierarchii kościelnej. Jest kierownikiem najniższego szczebla odpowiedzialnym za realizację podstawowych zadań Kościoła. Na nim spoczywa obowiązek głoszenia słowa Bożego, szafowania sakramentów i realizacji posługi charytatywnej wobec wierzących²⁵, ponieważ parafia jest podstawowym miejscem, w którym ludzie spotykają się z rzeczywistością nadprzyrodzoną.

Otoczenie należytą troską pastoralną wszystkich parafian osobiście przez proboszcza możliwe jest jednak tylko w najmniejszych wspólnotach parafialnych. Dlatego w parafii, obok władzy liniowej reprezentowanej przez proboszcza, konieczna jest także władza sztabowa, świadcząca mu pomoc w realizacji posługi pasterskiej. Według nauczania Soboru Watykańskiego II, sztabem jest parafialna rada duszpasterska utworzona na wzór diecezjalnej rady duszpasterskiej (DA 26; por. DB 27). Na potrzebę tworzenia takich rad wskazuje również Kodeks Prawa Kanonicznego. Parafialna rada duszpasterska powinna być ustanowiona wszędzie tam, gdzie, zdaniem biskupa diecezjalnego, jest to pożyteczne dla rozwoju duchowego wierzących i wspólnoty eklezjalnej²⁶.

Parafialna rada duszpasterska ma władzę ekspercką, na co wskazuje jej charakter. Ma ona jedynie głos doradczy w odniesieniu do suwerennych decyzji proboszcza. Ekspercką władzę rady parafialnej suponuje także jej skład osobowy. Powinna ona skupiać osoby odpowiedzialne z urzędu za działalność pastoralną w parafii oraz wiernych aktywnie angażujących się w życie wspólnoty parafialnej. Nauczanie posoborowe Kościoła wskazuje, że istnienie władzy sztabowej w parafii jest konieczne. Dyrektorium o pasterskiej posłudze biskupów *Apostolorum successores* podaje, że „proboszcz nie zaniedba tego, by zasięgać ich [świeckich – D. L.] opinii w różnych kwestiach dotyczących życia parafii, przede wszystkim za pośrednictwem parafialnej rady duszpasterskiej”²⁷.

Chociaż parafialna rada duszpasterska jest jedynie organem doradczym proboszcza, powinien on liczyć się z jej zdaniem. Według prawa kanonicznego, „proboszcz uznaje i popiera własny udział wiernych świeckich w misji Kościoła-

²⁴ Por. J. M a r i a ń s k i. *Życ parafią*. Wrocław: Wydawnictwo Wrocławskiej Księgarni Archidiecezjalnej 1984 s. 64-73.

²⁵ KPK kan. 532.

²⁶ KPK kan. 536 § 1; por. D. L i p i e c. *Rola Parafialnej Rady Duszpasterskiej w budowaniu wspólnoty parafialnej*. „Ateneum Kapłańskie” 159:2012 z. 3 s. 546-556.

²⁷ Kongregacja do spraw Biskupów. Dyrektorium o pasterskiej posłudze biskupów *Apostolorum successores* (22.02.2004) nr 211. W: *Ustrój hierarchiczny Kościoła. Wybór źródeł 1*. Red. W. Kacprzyk, M. Sitarz. Lublin: Wydawnictwo KUL 2006 s. 666.

ła”²⁸. Udział w pracach rady jest sposobem ich uczestnictwa w realizacji posłannictwa Kościoła. II Polski Synod Plenarny wskazał na konieczność powoływania rad duszpasterskich i ekonomicznych w parafiach, w których ich jeszcze nie ma, oraz wzmacnianie już istniejących. W celu prawidłowego i efektywnego funkcjonowania rad parafialnych świeccy powinni być zaznajomieni z zasadami ich pracy²⁹.

III. DELEGOWANIE WŁADZY W PARAFII

Oprócz sztabu ekspertów do sprawnego kierowania parafią, by mogła ona osiągnąć swe cele, potrzeba także osób bezpośrednio zaangażowanych w ich realizację. Takie czynności wykonuje zespół duszpasterski składający się z wikariuszy, kapelanów, prefektów i innych duchownych posłanych do pracy w parafii. Ich to proboszcz deleguje do wykonania określonych zadań i obowiązków.

Delegowanie polega na przekazaniu podwładnemu władzy i odpowiedzialności za wykonanie określonych zadań³⁰. Jest ono konieczne dla sprawnego funkcjonowania parafii, zwłaszcza dużych – zarówno miejskich, przeludnionych, jak wiejskich, rozległych – ponieważ proboszcz nie może samodzielnie w pełni wykonywać i nadzorować całej działalności pastoralnej. Proces delegowania składa się z trzech etapów: przydzielania obowiązków, przydzielania uprawnień i przydzielania odpowiedzialności³¹. W przypadku duchownych zaangażowanych w duszpasterstwo parafialne etapy te mogą przedstawiać się różnorodnie w odniesieniu do ich statusu.

Najbliższym współpracownikiem proboszcza jest wikariusz parafialny. Jest on delegowany do pracy w parafii przez biskupa diecezjalnego, który udziela mu uprawnień do realizacji funkcji nauczycielskiej, kapłańskiej i pasterskiej, zgodnie z przepisami prawa. Proboszcz przydziela wikariuszowi obowiązki i uprawnienia do ich wykonania oraz odpowiadającą im odpowiedzialność³².

Delegowanie wikariusza ma wiele zalet. Powierzając innym wykonanie określonych zadań, proboszcz poszerza zakres wykonywania własnych obo-

²⁸ KPK kan. 529 § 2.

²⁹ *Sól ziemi. Powołanie i posłannictwo świeckich* nr 41. W: *II Polski Synod Plenarny (1991-1999)*. Poznań: Pallottinum 2001 s. 154.

³⁰ S t o n e r, F r e e m a n, G i l b e r t. *Kierowanie* s. 348.

³¹ G r i f f i n. *Podstawy zarządzania* s. 360-361.

³² Por. *Kapłaństwo i życie konsekrowane jako wspólnota życia i posługi z Chrystusem* nr 8-9. W: *II Polski Synod Plenarny* s. 161-162.

wiązków. Dzielać się zadaniami z innymi, może on podejmować nowe czynności, które inaczej nie mogłyby być zrealizowane z braku czasu lub środków. Znaczne poszerzenie zakresu działania daje proboszczowi delegowanie wikariuszowi nie tylko rutynowych czynności, jak celebrowanie Eucharystii, pogrzebów, sakramentów małżeństwa czy pokuty i pojednania, ale przede wszystkim takich, które wymagają od delegowanego własnej inicjatywy. Skłania to wikariusza do przyjmowania odpowiedzialności i samodzielnego myślenia. Zyskuje na tym duszpasterstwo parafialne, ponieważ wikariusz wykorzystuje swobodę samodzielnego działania, zyskuje także delegowany, którego samodzielność umacnia wiarę we własne możliwości, skłania do samodoskonalenia i podejmowania inicjatywy.

Zaletą delegowania jest możliwość podejmowania lepszych decyzji³³. Innym jego walorem jest przyspieszanie podejmowania decyzji. Samodzielne decydowanie skraca czas, jaki byłby konieczny na uzyskanie zgody proboszcza, przez co unika się zbędnego przeciągania w załatwianiu spraw, zwłaszcza tych niskiej rangi w życiu parafialnym, a mających znaczenie dla jakiejś grupy wiernych.

Warunkiem powodzenia działania delegowanego wikariusza jest pozostawienie mu swobody działania. Pozwala mu to samodzielnie dobierać metody pracy, także odmienne od tych, które wybrałby proboszcz. Zgoda na samodzielne działanie oznacza także domyślne przyzwolenie na możliwość popełnienia błędów i uczenia się na nich.

Kolejnym warunkiem owocnego delegowania działań wikariuszowi jest swobodny dialog między nim a proboszczem. Proboszcz znający predyspozycje i umiejętności wikariusza, może powierzyć mu bardziej odpowiadające im obowiązki. Natomiast wikariusz zachęcony otwartością proboszcza, jest bardziej otwarty na przyjmowanie na siebie odpowiedzialności³⁴.

Do warunków delegowania należy także znajomość parafii i jej specyfiki przez proboszcza, co daje możliwość lepszego wyboru zadań do realizacji. Wiedza o parafii pozwala wybierać zadania pastoralne według ich ważności,

³³ Wikariusz przygotowujący kandydatów do Pierwszej Komunii Świętej lub do bierzmowania ma lepszą znajomość ich samych i ich rodziców, dzięki czemu może podejmować trafniejsze decyzje dotyczące sposobów pracy z nimi lub lepiej rozwiązywać zaistniałe trudności. Podobnie dzieje się w przypadku prowadzenia przez wikariusza grupy parafialnej. Przebywając częściej z jej członkami, może podejmować bardziej trafne decyzje dotyczące dalszej formacji.

³⁴ Por. R. K a m i ń s k i. *Działalność zbawcza Kościoła w teorii i praktyce pastoralnej*. Lublin: Wydawnictwo KUL 2007 s. 195-196.

także te mające być delegowane. Potrzebna jest tu także wiedza o działaniu, które ma być przekazane. Oznacza to, że proboszcz powinien znać i rozumieć specyfikę czynności, które zleca wikariuszowi. Powinien także znać zdolności i umiejętności wikariusza, aby mógł on podołać stawianym mu wymaganiom. Brak umiejętności lub wiedzy wikariusza nie powinien być przeszkodą do powierzania mu zadań, lecz okazją do podnoszenia przezeń kwalifikacji. Zadaniem proboszcza jest w tym względzie umożliwienie mu dalszej formacji³⁵.

W praktyce pastoralnej obok walorów mogą pojawiać się także problemy w delegowaniu. Ich źródło może znajdować się zarówno po stronie proboszcza, jak po stronie ewentualnie delegowanego. Niektórzy proboszczowie niechętnie powierzają zadania wikariuszom, bo uważają, że sami wykonają je lepiej lub że wikariusze nie mają odpowiednich umiejętności albo zajmie im to zbyt wiele czasu. Są i tacy, którzy obawiają się, że wikariusze wykonają zadanie lepiej niż oni, a przez to zyskają większą sympatię parafian. Przeszkodą w delegowaniu jest także niejasność co do ostatecznej odpowiedzialności za ewentualne niepowodzenie przedsięwzięcia. W Kościele, w którym obowiązuje zasada jednoosobowej odpowiedzialności, konsekwencje błędów i niepowodzeń wikariuszy ponoszą proboszczowie. Mogą więc oni unikać odpowiedzialności wobec władzy diecezjalnej, a przez to ograniczać powierzanie bardziej odpowiedzialnych zadań wikariuszom³⁶.

Źródła problemów z delegowaniem władzy mogą znajdować się także po stronie wikariuszy parafialnych. Niektórzy boją się podejmować odpowiedzialności i ryzyka, dlatego wolą, aby decyzje podejmował proboszcz³⁷. Są i tacy, którzy uważają, że przyjęcie dodatkowej odpowiedzialności nie zostanie zauważone i nagrodzone³⁸.

*

Parafia jest częścią Kościoła rozumianego jako wspólnota wierzących i Mistyczne Ciało Chrystusa. Jest wspólnotą bosko-ludzką, odmienną od społeczności zakorzenionych w świecie doczesnym. Jest jednak do nich podobna przez zakorzenienie w rzeczywistości ludzkiej. Dlatego mogą do niej i do sprawowanej na jej terenie władzy, w pewnym zakresie, znaleźć zastosowanie

³⁵ Por. S t o n e r, F r e e m a n, G i l b e r t. *Kierowanie* s. 350.

³⁶ Por. R. K a m i ń s k i. *Życie wspólnotowe prezbiterium parafialnego*. W: *Teologia pastoralna*. T. 1 s. 267-269.

³⁷ Por. S t o n e r, F r e e m a n, G i l b e r t. *Kierowanie* s. 350.

³⁸ Por. G r i f f i n. *Podstawy zarządzania* s. 361.

reguły teorii organizacji, wypracowane na gruncie nauk świeckich. Teoria źródeł władzy pozwala nie tylko lepiej zrozumieć naturę władzy proboszcza, ale także skuteczniej się nią posługiwać. Znajomość zasad dotyczących struktury władzy i jej delegowania może przyczynić się do usprawnienia działalności pastoralnej przez zaangażowanie większej grupy kompetentnych osób.

BIBLIOGRAFIA

- Kodeks Prawa Kanonicznego. Poznań–Warszawa: Pallottinum 1984.
- Kongregacja do spraw Duchowieństwa: Instrukcja „Kapłan pasterz i przewodnik wspólnoty parafialnej”. Wrocław: Wydawnictwo Wrocławskiej Księgarni Archidiecezjalnej 2002.
- Kongregacja do spraw Biskupów: Dyrektorium o pasterskiej posłudze biskupów „Apostolorum successores” (22.02.2004). W: Ustrój hierarchiczny Kościoła. Wybór źródeł. Red. W. Kacprzyk, M. Sitarz. Lublin: Wydawnictwo KUL 2006 s. 517-711.
- II Polski Synod Plenarny (1991-1999). Poznań: Pallottinum 2001.
- F l e c k M., D y m a O.: Bischöfe als mittleres Management des Weltkonzerns Kirche. W: Ist Kirche planbar? Organisationsentwicklung und Theologie in Interaktion. Red. B. J. Hilberath, B. Nitsche. Mainz: Matthias-Grünwald-Verlag 2002 s. 165-176.
- F r a n z A.: Die Entwicklung der Theologie in den Ländern des ehemaligen Ostblocks. W: Katholizität im Kommen. Katholische Identität und gegenwärtige Veränderungsprozesse. Red. C. Ozankom. Regensburg: Verlag Friedrich Pustet 2011 s. 109-118.
- G r i f f i n R.: Podstawy zarządzania organizacjami. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN 2004.
- K a m i ń s k i R.: Duszpasterstwo jako działalność zorganizowana. W: Teologia pastoralna. T. 1. Teologia pastoralna fundamentalna. Red. R. Kamiński. Lublin: Atla 2 2000 s. 423-443.
- K a m i ń s k i R.: Działalność zbawcza Kościoła w teorii i praktyce pastoralnej. Lublin: Wydawnictwo KUL 2007.
- K a m i ń s k i R.: Funkcja pasterska diecezji i parafii. „Roczniki Teologiczne” 52:2005 z. 6 s. 5-22.
- K a m i ń s k i R.: Parafia miejscem budowania cywilizacji miłości. W: Wierzę w Boga Ojca. Program duszpasterski na rok 1998/99. Katowice: Wydział Duszpasterski Kurii Metropolitalnej 1998 s. 280-297.
- K a m i ń s k i R.: Posługa biskupa w diecezji. „Roczniki Teologiczne” 44:1997 z. 6 s. 5-21.
- K a m i ń s k i R.: Życie wspólnotowe prezbiterium parafialnego. W: Teologia pastoralna. T. 1. Teologia pastoralna fundamentalna. Red. R. Kamiński. Lublin: Atla 2 2000 s. 367-370.
- L i p i e c D.: Rola Parafialnej Rady Duszpasterskiej w budowaniu wspólnoty parafialnej. „Ateneum Kapłańskie” 159:2012 z. 3 s. 546-556.
- M a r i a ń s k i J.: Żyć parafią. Wrocław: Wydawnictwo Wrocławskiej Księgarni Archidiecezjalnej 1984.
- N y c z K. bp: Katecheza a parafia. W: Poznać Chrystusa. Program duszpasterski na rok 2001/2002. Katowice: Księgarnia św. Jacka 2001 s. 232-246.

- P a w ł o w s k i K.: Przywództwo w okresie zmian. W: Naśladować Chrystusa. Program duszpasterski na rok 2003/2004. Katowice: Księgarnia św. Jacka 2003 s. 75-87.
- S t o n e r J. A. F., F r e e m a n R. E., G i l b e r t D. R.: Kierowanie. Warszawa: Polskie Wydawnictwo Ekonomiczne 2011.
- W a n d r a s z M.: Kapłan jako ojciec duchowy. W: Głosić Ewangelię nadziei. Program duszpasterski na rok 2004/2005. Katowice: Wydział Duszpasterstwa Ogólnego Kurii Metropolitalnej 2004 s. 195-210.

WŁADZA W PARAFII W ŚWIETLE TEORII ORGANIZACJI

S t r e s z c z e n i e

W artykule zostały omówione najpierw rodzaje władzy proboszcza w świetle teorii organizacji i zarządzania. Są nimi: władza formalna, władza nagradzania, władza wymuszania, władza ekspercka i władza odniesienia. Wskazane zostały najważniejsze, z punktu widzenia pastoralnego, źródła władzy we współczesnej posłudze pasterskiej. W dalszej kolejności została omówiona struktura władzy. Zaakcentowano rolę struktur sztabowych w duszpasterstwie parafialnym i uczestnictwo katolików świeckich w kierowaniu parafią. W artykule ujęte zostało także zagadnienie delegowania władzy przez proboszcza. W sposób szczególny zwrócono uwagę na zalety i trudności w delegowaniu władzy wikariuszom parafialnym.

Słowa kluczowe: parafia, proboszcz, władza, władza w parafii, kierownictwo w parafii, funkcja kierownicza.